

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԶԲԱՂՄՈՒՆՔ ՑՈՒՅՑ ՏՎՈՂ ԲԱՌԵՐԸ
ՇԻՐԱԿԻ ԲԱՐԲԱՌԱՅԻՆ ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ

Կարինե Ռ. Բազեյան

ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն, Գյումրի, ՀՀ

Անվտիպում

Նախաբան. Հոդվածում քննության է առնված Շիրակի բարբառային բառարանների նյութը, որի միջոցով ներկայացված են Շիրակի պատմագրական մարզի ու դրա կենտրոն Ալեքսանդրապոլ-Լենինականի բնակչության մասնագիտական գործունեության ձևերը, տարածված զբաղմունքներն ըստ տնտեսության ոլորտների՝ արհեստներ, առևտուր, սպասարկում: Ավանդական մշակույթը կրողների բացակայության պայմաններում տարաբնույթ բառարանները հանդես են գալիս որպես անցյալ դարաշրջանի մասին հավաստի տեղեկատվության աղբյուրներ: Մեթոդներ և նյութեր. Ուսումնասիրությունն իրականացվել է էթնոլեզվաբանական ու էթնոմշակութաբանական հետազոտության մեթոդաբանությամբ և ազգաբանական մոտեցմամբ, որը հիմնված է լեզվական անհատականության պատմական փորձի, լեզվի և մտածելակերպի փոխհարաբերությունների վրա: Հոդվածում վերլուծվել են Շիրակի բարբառային բառարանները, առանձնացվել են դրանցում ներառված մասնագիտություն և զբաղմունք ցույց տվող բառերը, որոնք համադրվել են համապատասխան գրականության, դաշտային ազգագրական և արխիվային նյութերի հետ: Վերլուծություն. Քննության առնված բարբառային նյութի ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, որ շիրակցիների բառապաշարում գերակշռում են քաղաքում տարածված զբաղմունքների ու մասնագիտությունների անունները: Դրանց համեմատական վերլուծության հիման վրա առանձնացվել են արհեստի, առևտրի ու սպասարկման ոլորտի մասնագիտությունները նշող բառերի խմբերն ու քննարկվել են դրանց հարաբերակցությունը թեմային վերաբերող գրականության տվյալների հետ: Արդյունքներ. Հետազոտության արդյունքում ստեղծվել է մասնագիտություն և զբաղմունք ցույց տվող անվանումների աղյուսակ, բացահայտվել են մի քա-

նի արհեստ ու զբաղմունք, որոնք ընդգրկված չեն եղել մինչ օրս հայտնի ցուցակներում, ինչը կարևոր նշանակություն ունի տարածաշրջանի առաջնային արտադրության մշակույթի ուսումնասիրության համար:

Բանալի բառեր՝ էթնոլեզվաբանություն, Շիրակ, բարբառ, զբաղմունք, մասնագիտություն, արհեստ, սկզբնաղբյուր:

Ինչպես հղել՝ Բազեյան Կ, Մասնագիտություն ցույց տվող բառերը Շիրակի բարբառային բառարաններում, // ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ»: Գյումրի, 2024: Հ. 1(27), 183-195 էջեր: DOI: 10.52971/18294316-2024.27.1-183

WORDS INDICATING PROFESSION AND OCCUPATION IN SHIRAK'S DIALECT DICTIONARIES

Karine R. Bazeyan

Shirak Center For Armenological Studies of NAS, Gyumri, RA

Abstract

Introduction: The article examines the material of the dialect dictionaries of Shirak, through which the forms of professional activity of the population of the Shirak ethnographic region and its center Alexandropol-Leninakan are presented, specifically popular occupations have been mirrored according to economic sectors: crafts, trade, service. In the absence of bearers of traditional culture, dictionaries act as sources of reliable information about a bygone era. **Methods and Materials:** The study was carried out with the ethnolinguistic, ethnocultural and ethnological research methodology, which is based on the historical experience of linguistic personality, the relationship between language and mentality. The article analyzes Shirak's dialect dictionaries, by highlighting the words defining profession and occupation, which were compared with relevant literature sources and archival materials. **Analysis:** The study of the examined dialectal material showed that the Shirak vocabulary is dominated by the names of occupations and professions common in the city. On the basis of their comparative analysis, the groups of words denoting professions in the field of craft, trade and service were distinguished and their correlation with the data of the literature related to the topic was discussed. **Results:** As a result of the research, a table of names denoting professions and occupations was created, several trades and occupations that were not included in the known lists were revealed, which is important for the study of the primary production culture of the region.

Key words: Ethnolinguistics, Shirak, dialect, occupation, profession, craft, source

Citation: Bazeyan K. *Words Indicating Profession and Occupation in Shirak's Dialect Dictionaries*. // "Scientific works" of SCAS NAS RA. Gyumri. 2024. V. 1(27). 183-195 pp. DOI: 10.52971/18294316-2024.27.1-183

СЛОВА, УКАЗЫВАЮЩИЕ ПРОФЕССИЮ И ЗАНЯТИЕ В ДИАЛЕКТНЫХ СЛОВАРЯХ ШИРАКА

Карине Р. Базеян

Ширакский центр арменоведческих исследований НАН, Гюмри, РА

Аннотация

Предисловие: В статье рассматривается материал диалектных словарей Ширака, по которому представлены формы профессиональной деятельности населения Ширакской историко-этнографической области и его центра Александрополь-Ленинакана, популярные занятия по отраслям экономики: ремесла, торговля и сфера обслуживания. В условиях отсутствия носителей традиционной культуры словари выступают источниками достоверной информации об ушедшей эпохе. **Методы и материалы:** Исследование проводилось с использованием методологии этнолингвистических и этнокультурных исследований и этнологического подхода, основанного на историческом опыте языковой личности, взаимосвязи языка и менталитета. В статье проанализированы диалектные словари Ширака, выделены включенные в них слова, обозначающие профессию и род занятий, которые сопоставлены с соответствующей литературой и архивными материалами. **Анализ:** Изучение рассмотренного диалектного материала показало, что в ширакской лексике преобладают названия занятий и профессий, распространенных в городе. На основе их сравнительного анализа выделены группы слов, обозначающие профессии в сфере ремесла, торговли и обслуживания, и рассмотрено их соотношение с данными из литературы по теме. **Результаты:** В результате исследования создана таблица названий, обозначающих профессии и занятия, выявлено несколько профессий и занятий, не вошедших в известные по сей день списки, что важно для изучения первичной производственной культуры региона.

Ключевые слова: этнолингвистика, Ширак, диалект, род занятий, профессия, ремесло, источник.

Как цитировать: Базеян К. Слова, указывающие профессию и занятие в диалектных словарях Ширака. // “Научные труды” ШЦАИ НАН РА. Гюмри, 2024. Т. 1(27). 183-195 сс.

DOI: 10.52971/18294316-2024.27.1-183

ՆԱԽԱԲԱՆ. Ինչպես նշում են հետազոտողները, «լեզուն որոշակի դարաշրջանի և մարդկանց որոշակի հանրույթի մտավոր, մշակութային և տնտեսական վիճակը բնութագրելու հավաստի աղբյուրներից մեկն է՝ պատմության ու մշակույթի փաստերը վերականգնելու համար»: Լեզվի օգնությամբ մարդը ճանաչում է ոչ միայն իրեն շրջապատող աշխարհը, այլև այդ աշխարհում ինքն իրեն, իր ինքնությունը: Էթնոլեզվաբանությունը լեզուն նախնառաջ համարում է ազգի մշակութային ծածկագիր, ոչ թե պարզապես հաղորդակցման և աշխարհի իմացության գործիք: [9, էջ 85]

Էթնոսի լեզվական առանձնահատկությունների և մշակութային յուրահատկությունների փոխհարաբերությունների տարբեր տեսանկյունների ուսումնասիրությունն իրականացվում է համեմատաբար վերջերս ձևավորված, սերտորեն կապված լեզվաբանական երկու ուղղությունների՝ էթնոլեզվաբանության և լեզվամշակութաբանության կողմից: Գիտական հանրության մեջ տարբեր տեսակետներ կան լեզվաբանության այս ոլորտների սահմանների վերաբերյալ: Քանի որ երկուսի հիմքում էլ միջգիտակարգա-

յին մոտեցումն է, երկար ժամանակ լեզվաբանության մեջ միտում կար լեզվամշակութաբանությունը դիտարկել որպես էթնոլեզվաբանության բաժին:

Ազգաբանության մեջ լեզվաբանական աղբյուրների և մասնավորապես բառարանների նկատմամբ հետաքրքրությունը դեռ լիովին չի ձևավորվել, քանի որ ազգաբանության հիմնական սկզբնաղբյուրը համարվել են դաշտային ազգագրական ուսումնասիրությունները: Այժմ ավանդական մշակույթի առանձին՝ արդեն վերացած ոլորտների ուսումնասիրության համար դժվար է գտնել նյութը կրողի կամ իմացողի, ինչը արդիական է դարձնում լեզվաբանական աղբյուրների՝ որպես անցած դարաշրջանի վերաբերյալ տեղեկություններ պահպանողի նկատմամբ հետաքրքրությունը: Ուստի, որպես մեթոդական նոր մոտեցում՝ ազգաբանները սկսեցին տեղեկություններ վերցնել էթնոլեզվաբանությունից, որն ուսումնասիրում է լեզուն էթնոսի մշակույթի հետ հարաբերակցության տեսանկյունից:

Բարբառային բառարանները որպես էթնոլեզվաբանական սկզբնաղբյուր

Անկասկած է, որ «մշակութային տարողունակ» բառապաշարի նախակարապետները բարբառային բառարաններն են, որոնք ի սկզբանե արտացոլում էին ոչ միայն որոշակի տարածքով սահմանափակվող բառամբերքը, այլև հիմնականում ավանդական նյութական ու ոչ նյութական մշակույթի տարբեր իրողությունները՝ դառնալով ոչ լեզվաբանական բնույթի տեղեկության հսկայական շերտի ուղեկցորդ: [10, էջ 112] Ըստ այդմ բարբառային բառարաններն առանձնահատուկ հետաքրքրություն են ներկայացնում տարբեր պատմագագրական մարզերի էթնիկ մշակույթի ուսումնասիրության ու իմացության առումով: Ներառելով հարյուրավոր տեղային բառեր և արտահայտություններ՝ դրանք ժողովրդի կենցաղամշակութային յուրահատկությունները նկարագրող իսկական հանրագիտարաններ են: Այդ բառարանները ծառայում են որպես լեզվաբանական, ազգագրական, պատմական, մշակութային, բանահյուսական աղբյուրներ՝ տվյալ տարածաշրջանի բնակչության մեջ ձևավորված՝ աշխարհի էթնոլեզվաբանական պատկերն ուսումնասիրելու համար: Բարբառային բառարանները, դուրս բերելով օբյեկտիվ իրականության տարբեր, սահմանում են հասկացությունների որոշակի շրջանակ՝ դրանք նշելով բառերով, միաժամանակ այդ բառերով, կատեգորիաներով ու լեզվական ձևերով արտահայտում են ժողովրդի աշխարհայացքն ու մտածելակերպը: Բարբառային բառարաններում գրանցված բառապաշարը երբեմն մարդկանց մի ողջ սերնդի կյանքի ու ապրելակերպի մասին որոշակի տեղեկությունների միակ արձանագրողն է դառնում: [9, էջ 86]

Բարբառային բառերի էթնոլեզվաբանական վերլուծությունն ուղեկցվում է առաջին հերթին պատմական և մշակութային տեղեկության դուրս բերմամբ, որի բովանդակությունը դրսևորվում է բառի ու այն նկարագրող տեքստի ամբողջության մեջ, կախված միավորի բնույթից և նկարագրության լրացուցիչ սկզբունքներից, որտեղ հաշվի են առնվում բարբառային բառի էթնոլեզվական առանձնահատկություններն արտահայտող բաղադրիչները: Մասնավորապես, բառարանը տալիս է ստուգաբանական տեղեկություն կամ բառի մշակութային ստուգաբանությունը, որի միջոցով դիտարկվում է բառի պատմական զարգացումը՝ բացահայտելով դրա օգտագործման հատուկ ձևերը

խոսակցական կյանքի տարբեր պայմաններում՝ համապատասխան մեկնաբանություններով: Այդ ձևով բարբառային միավորի մեջ դիտարկվում են դրանց ծիսական գործառույթները, բառի որոշակի նշանային իմաստը, բացահայտվում են տվյալ տարածքում ապրող ժողովուրդների միջնակության կապերը և այլն: [9, էջ 86]

Հիշյալ բառարանները չեն սահմանափակվում միայն առանձին բառերի թվարկմամբ, այլև դուրս են բերում ավելի լայն բառարանագրական խնդիրներ՝ կապված դրանց էթնոմշակութային իմաստների մեկնաբանության հետ, որոնք բարբառային բառապաշարում հանդիպում են միայն բառարանային նյութի գաղափարային կառուցվածքում:

Որպես էթնոլեզվաբանական ուսումնասիրության օբյեկտ՝ կարող են հանդես գալ բառային-իմաստաբանական տարբեր խմբեր. զբաղմունք նշող բառերը, հագուստը և դրա առանձին մասերը, խոհանոցային պարագաներն ու կարասին, ծիսական-արարողակարգային բառերը, ազգային խոհանոցը և այլն, որոնցից ավելի մանրամասն կանդրադառնանք մասնագիտություն նշող՝ արհեստին ու զբաղմունքներին վերաբերող բառերին:

Մասնագիտական անվանումների իմաստային դաշտը յուրահատուկ մի համակարգ է, որում արտացոլված ենք տեսնում ժողովրդի լեզվամտածողությունը, հոգեբանությունը, պատմամշակութային, ընկերային, տնտեսական գործընթացները, հասարակական հարաբերությունները և այլն: Զբաղմունքներ ցույց տվող բառերի համակողմանի քննությունը թե՛ լեզվաբանական, թե՛ պատմագագրական և մշակութային տեսակետներից որոշակի կարևորություն է ներկայացնում:

Դա պայմանավորված է նրա միավորների տարասեռ կազմով (ըստ ծագման, տերմինային համակարգ մուտք գործելու ժամանակի, շերտադասման աստիճանների), որը ենթադրում է լեզվական նյութի բազմակողմանի ուսումնասիրություն՝ ինչպես որոշակի ժամանակաշրջանի կայուն համակարգում, այնպես էլ տարժամանակյա զարգացումներում:

Անմիջական կապ ունենալով էթնոսի նյութական մշակույթի հետ՝ դրանք առավել ցայտուն են ցույց տալիս լեզվի սոցիալական բնույթը: Ըստ ուսումնասիրողների՝ «մեր մշակույթի այս կամ այն ոլորտի, արտադրական գործունեության տերմինաբանության պատմությունը միաժամանակ նաև բնության և հասարակության մասին մեր գիտելիքների զարգացման պատմությունն է»: [11, էջ 52] Լինելով անվանական համակարգի ամենակարևոր մասը՝ մասնագիտություն նշող բառապաշարը ներառված է ցանկացած բացատրական բառարանում: Բոլոր ժամանակաշրջաններում լեզվի մեջ ամենամեծ թեմատիկ միավորներից մեկը, որը հատուկ ուշադրություն է պահանջում, արհեստ, զբաղմունք և արհեստավոր նշող անուններն են, որոնք արտահայտում են մարդկային գոյության կենսական կարևորություն ունեցող կողմերը: [11, էջ 53]

Հայ լեզվաբանության մեջ այս առումով նշանակալի է Լևոն Ավետիսյանի «Արհեստ-արհեստավորանիշ անվանումները հայերենում» աշխատությունը, [5] որտեղ առաջին անգամ քննության են ենթարկվել հայերենի արհեստագործական անվանումների բառակազմական կաղապարները, գործառական և իմաստային առանձնահատ-

կույթյունները, հոմանշային զուգադրանքները և այլն՝ հայոց լեզվի զարգացման բոլոր փուլերում:

Հայ ազգաբանության մեջ լեզվաբանական աղբյուրների և, մասնավորապես, բառարանների նյութի համակողմանի և խորը հետազոտության հիման վրա վերլուծություն գրեթե չի կատարվել: Բացառություն է կազմում հայկական ավանդական արհեստներին ու զբաղմունքներին նվիրված տողերիս հեղինակի հոդվածը, որտեղ քննության են ենթարկվել Հր. Աճառյանի երկու՝ «Հայերեն արմատական» և «Թուրքերեն փոխառեալ բառեր հայերենի մեջ» բառարանները: [7]

Շիրակի բարբառային բառարանների բնութագիրը

Ի թիվս բազմաբնույթ այլ սկզբնաղբյուրների, Շիրակի բնակչության ավանդական կենցաղի ու մշակույթի ուսումնասիրության համար ևս կարևոր են բարբառային բառարանները, որոնք, բացի անունների զուտ թվարկումից, նաև հետաքրքիր ազգագրական տեղեկություններ են պարունակում: Այդ առումով հատկապես արժեքավոր են Աղ. Մխիթարյանցի և Ն. Նիկողոսյանի բառարանները, որտեղ ներկայացված են շիրակցիների տնտեսական զբաղմունքներին, աշխատանքային գործիքներին, նյութական մշակույթի բոլոր ոլորտներին՝ բնակարանին, հագուստին, ուտեստին, ինչպես նաև հավատալիքներին, տոներին ու ծեսերին, համայնական ու ընտանեկան կենցաղին վերաբերող եզրույթներ, դրանց բացատրություններ ու նկարագրություններ:

Հիշյալ բառարանները կառուցված են այբբենական սկզբունքով, սակայն չեն սահմանափակվում միայն առանձին բառերի թվարկմամբ, այլև դուրս են բերում ավելի լայն բառարանագրական խնդիրներ՝ կապված դրանց էթնոմշակութային իմաստների մեկնաբանության հետ, որոնք բարբառային բառապաշարում հանդիպում են միայն բառարանային նյութի գաղափարային կառուցվածքում:

Ալ. Մխիթարյանցի բառարանը հրատարակվել է Էմինյան ազգագրական ժողովածուի առաջին հատորում՝ հեղինակի «Փշրանք Շիրակի ամբարներից» ազգագրական-բանահյուսական աշխատության վերջում՝ «Հաւելուած. Համառօտ բառարան ժողովրդական բառերի» խորագրով: [1] Քանի որ բառարանը կազմվել է Շիրակի գյուղական մշակույթը ներկայացնող նյութի շրջանակում, ուստի փոքրածավալ է (ընդգրկում է 1143 բառ), և մասնագիտություն ու զբաղմունք ցույց տվող բառերից այստեղ միայն *ջուլհակի* անունն է ընդգրկված, ընդ որում նաև *գործրար* ձևով, որոնց բացատրությունը նույնն է. «*կտավագործ, ոստայնանկ*»: Հատկանշական է, որ բառարանում մեծ թիվ են կազմում նաև ոստայնանկության տարբեր փուլերում գործածվող գործիքների ու հարմարանքների անունները, ինչը ցույց է տալիս Շիրակի գյուղական բնակչության մեջ գործվածքի հետ կապված արհեստների ու զբաղմունքների տարածվածությունը:

Թեմայի առումով շատ ավելի հարուստ ու հետաքրքիր է Ն. Նիկողոսյանի բառարանը, որը ձեռագիր է, գտնվում է ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի արխիվում և վերնագրված է «Բառարան. Լենինականում և շրջանում գործածվող ժողովրդական բառեր»: Որպես առանձին մաս, այն մտնում է հեղինակի կողմից գրաված սովորածավալ ազգագրական-բանահյուսական նյութերի ժողովածուի մեջ: [2]

Բացի զուտ բարբառային բառապաշարից՝ այս բառարանի բառահոդվածները հաճախ ներառում են նաև առած-ասացվածքներ, սովորույթների, նախապաշարումների նկարագրություններ: Թեմատիկ շրջանակը անսահման ընդարձակ է, և բացի մասնագիտություն ու զբաղմունք ցույց տվող բառերից, ընդգրկում է նաև չափի միավորներ, աշխատանքային գործիքներ, կահկարասի, հագուստ և զարդեր, ուտեստ, խաղեր, պարեր, տոներ, ծեսեր, հավատալիքներ, հարսանեկան արարողակարգ և այլ մշակութային տարրեր նշող բառեր:

Բարձր գնահատելով թե՛ բառարանը, թե՛ ազգագրական ու բանահյուսական նյութեր պարունակող ձեռագրերը՝ որպես Շիրակի նյութական ու ոչ նյութական մշակույթի ուսումնասիրության արժեքավոր սկզբնաղբյուրներ, անհրաժեշտ ենք համարում համառոտ ներկայացնել հեղինակին: Ն. Նիկողոսյանը Ալեքսանդրապոլի 19-դարավերջի և 20-րդ դարի սկզբի հայտնի մտավորականներից էր, որը թղթակցում էր ժամանակի մամուլին, նամակագրությամբ կապված էր անվանի հայ և օտար հայագետների հետ: Չլինելով բանասեր (Ֆինանսիստ էր), սակայն գնահատելով ու կարևորելով Շիրակի մշակութային ժառանգության պահպանման անհրաժեշտությունը, նա հավաքել և գրի է առել ազգագրական և բանահյուսական անգնահատելի նյութեր, այդ թվում՝ կազմել նաև բառարանը:

Իր բառարանն ավելի պատկերավոր ներկայացրել է հեղինակն այսպես. «Ժողովրդի մտավոր պաշարը իսպառ չմոռացվելու համար, հավաքեցի բոլոր բառերն ու ոճերը անխտիր. թե հայերեն և թե օտար լեզվի, որոնց թիվը հասավ շուրջ տասը հազարի: Ժողովրդի բերանից բառերն ու ոճերը հավաքելիս, ուշադրությամբ հետևում էի արտասանությանը և նրանց ճիշտ մտքին: Աշխատության մեջ շատ տեղ բառերի մոտ դրի նրանցով կազմված ասացվածքներ, օրհնանքներ, անեծքներ և այլն: Ես գրի առա այն բառերը, որոնք ունեն ուրույն միտք ու բովանդակություն: Իմ բառարանը ժողովրդի լեզվի զուտ բառերն ու ոճերն են, լինեն նրանք հայերեն թե օտար լեզուներից վերցրած, կրկնում եմ, որոնք ժողովրդի սեփականությունն են, նրա մտավոր ու հոգեկան պաշարը: ... Ես արի որքան կարող էի, ո՛չ հեղինակ լինելու հավակնությունով, այլ իմ լուրման գցելու գրական գանձարանում:» [3, էջեր 7125-712]

Վերադառնալով քննության նյութ կազմող մասնագիտություն նշող բառերին, հարկ եմ համարում անդրադառնալ Շիրակի ու հատկապես դրա կենտրոն Ալեքսանդրապոլ-Լենինականի համար գերակա տնտեսական գործունեությանը՝ արհեստներին: Արհեստների տարբեր տեսակների ծագումն ու ձևաբովանդակային զարգացումը ուղեկցում են մարդուն նրա գործունեության բոլոր փուլերում անխտիր: Արհեստների առաջ գալը, տարաբնույթ ու տարատեսակ դրսևորումները, այլ գործոններից բացի, ժողովուրդների փոխշփումների արդյունք են: Հայտնի է, որ հնագույն ժամանակներից ի վեր հայ ժողովուրդը սերտ շփումներ է ունեցել հարևան և տիրապետող ժողովուրդների հետ. դրանով է պայմանավորված արհեստների ու զբաղմունքների անվանումների մեջ այլ լեզուներից կատարված փոխառյալ և կենցաղում լայնորեն գործածվող շերտի մեծ ծավալը: [5, էջ 4]

Ինչ վերաբերում է Շիրակի բարբառին, պետք է փաստել դրանում արհեստ ու զբաղմունք ցուցանող անունների թուրքերեն, ապա արաբերեն ու պարսկերեն, այնուհետև՝ ռուսերեն բառերի գերակայությունը: Մա պայմանավորված է տարածաշրջանի բնակչության արևմտահայկական ծագումով և, մասնավորապես, Ալեքսանդրապոլ-Լենինականի քաղաքային բնակչության հիմքը կազմող կարսեցիների, բայազետցիների ու կարինցիների առկայությամբ:

Արհեստներն ու առևտուրը ալեքսանդրապոլի տնտեսական կենցաղի հիմնական բաղադրիչներն էին: Կարինցիների և կարսեցիների շնորհիվ քաղաքում հիմք դրվեց բազմաճյուղ և բարձրարվեստ արհեստներին, իսկ ձեռներեց և հմուտ բայազետցիների շնորհիվ ծաղկեց առևտուրը: [6, էջ 16] Տնտեսական գործունեության այս պատկերը հստակ երևում է բառարանում ներկայացված անվանումների քանակական վերլուծությունից, այսպես. առանձնացվել են արհեստավորի անվանում նշող 61, զբաղմունք նշող 38 բառ, առևտրականի 14 անվանում (ընդհ. 113) և արհեստավորական աստիճանակարգը ցույց տվող 10 բառ: Համեմատության համար ասենք, որ, ըստ ռուսումնասիրությունների, XIX դ. վերջին – XX դ. սկզբին Ալեքսանդրապոլում հաշվվում էր 115 արհեստ և զբաղմունք, այսինքն՝ բառարանում առկա անունները ներկայացնում են քաղաքի տնտեսության իրական պատկերը: [6, էջեր 24-26]

Արհեստավոր նշող բառերի գերակշիռ մասը թուրքերեն են, կամ, ինչպես Աճառյանն է գտնում՝ օսմաներեն, և ձևավորվել են պատրաստվող ապրանքի անուն-արմատին **ճը** (Շիրակի բարբառում ճի, չի, ջի) արհեստավորանիշ վերջածանց ավելացնելով – *ալվանճի, արմաքճի, դամրչի, դալայչի, չթչի, մարանջի, արաբաջի*¹ և այլն: [1, էջ 23] Ավանդական արհեստ ու զբաղմունք ցույց տվող անունների մի մասը պարսկերեն ու արաբերեն են (*բառբառ, ջուլիակ, զարգար և համամչի, դասաբ, սարաֆ*), իսկ ռուսերենը մուտք է գործել 19-րդ դարի կեսից, ռուսի այս լեզվով բառերը կարելի է համեմատաբար նոր համարել: Այս առումով հատկանշական է, որ ռուսերեն են բոլոր պետական պաշտոն ցույց տվող բառերը, ինչպես նաև ռուսական մշակույթի հետ քաղաք մուտք գործած մի քանի արհեստի՝ *պարտնո, սապոկչի, կառեթնիկ* և այլն, ինչպես նաև զբաղմունքի՝ *բազարնիկ, դոխտուր, լակեյ, ֆերշիլ* և այլ անունները: Ջարգացած արհեստավորական մշակույթին բնորոշ երևույթներից է արհեստների նեղ մասնագիտացումը, այսինքն՝ մայր արհեստից անջատված նոր ճյուղերի ձևավորումը: Մա արտահայտվում է նույն արհեստը կամ զբաղմունքը նշող մի քանի անունների առկայությամբ: Նիկողոսյանի բառարանում ներկայացված են ներկարարի 2 անուն – *ալվանճի, բոյաջի*, սափրիչ-վարսավիրի 2 անուն – *բառբառ և դալլաք*, դերձակի 2 անուն – *թարզի, պարտնոյ*, ոսկերիչ-արծաթագործի 4 անուն – *զարգար, դարադույումճի, դույումճի, ջահավիրճի*, երաժշտի 5 անուն – *գուռնաչի, դաֆճի, դավուլճի, սազանդար, տկզար* և այլն:

Ալեքսանդրապոլի քաղաքային տնտեսության մյուս կարևոր բաղադրիչը առևտուրն էր, ինչը ևս արտահայտված է բառարանում: Բացի ընդհանրական առևտրական նշող *բազըրկան և կուպեց* բառերից, տեսնում ենք մասնավոր առևտրով զբաղվողների՝

¹ Օտարալեզու բարբառային բառերի հայերեն հոմանիշներն ու բացատրությունները տրված են ստորև ներկայացված ցուցակում:

ալաֆտար, բազագ, բախալ, բարխանաճի, թուջար, թալալ, չարվադար, չարչի, ջամբագ, փամբուղչի անուններ:

Քաղաքային մշակույթին բնորոշ երևույթներից է սպասարկման ոլորտի մասնագիտությունների մեծ քանակը: Տարանցիկ առևտրի կենտրոն լինելու հանգամանքը թելադրում էր իջևանատուն-քարավանատների (*խաներ*) և ավելի ուշ հյուրանոցների (*գաստինից*), հասարակական սննդի կետերի թվի անընդհատ աճ, ինչը հանգեցնում էր համապատասխան մասնագիտությունների ցանկի ընդլայնմանն ու նորերի առաջացմանը: Նիկողոսյանը գրանցել է վերոհիշյալ զբաղմունքների հետևյալ անվանումները՝ *խանճի, օդաբաշի, միկիտան, դայֆաճի, ֆոնճի, ալաքճի, աշճի, աքմաքճի*: Սպասարկման ոլորտում բավականին պահանջված էին տարբեր ծառայություն կատարող անձինք, որոնցից, մասնավորապես ներկայացված են հետևյալները. *այվագ, իրդատ, լաքեյ, խզմաթքար, նոքար, փասպանդ, ինչպես նաև* բաղնիսպանության հետ կապված *համանչին, նաթարը, քիսաչին* և բեռների ու մարդկանց տեղափոխությամբ զբաղվողները. *համալ, արաբաջի, էշակճի, ֆայտոնճի* և այլն:

Այս բնագավառին են պատկանում նաև բժշկական ծառայություններ մատուցողները, որոնց թվում են *դահեկը, դոխտուրը, հեքիմը, սնըխչին, ֆերշիլ-բուժակը, ջառահը* / հեքիմ, տանու բժիշկ, տարաբնույթ գուշակները, որոնք կոչվում էին *բթիկչի* և *ֆալջի*: Հատկանշական է, որ քաղաքում երկրագործության հետ կապված զբաղմունքները ևս տարբերակված են *բաղբանչի* և *բոստանջի* անուններով:

Հարկ է նշել, որ բառարանում հեղինակն ընդգրկել է նաև որոշ արհեստավորական շարքերի անուններ՝ *դամրչնոց, զարգրնոց, դասպնոց, մագմնոց* և այլն, ինչը ևս փաստում է այն հայտնի իրողությունը, որ Ալեքսանդրապոլում արհեստները տեղաբաշխված էին առանձին թաղերում, փողոցներում՝ կազմելով շարքեր: [8, էջ 178]

Հետաքրքիր են նաև լայն առումով արհեստ նշանակող բառերը: Բուն արհեստը ներկայացված է *զանիաթ-զանիաթքար* /արհեստ-արհեստավոր/ և *փեշակ-փեշակքար* անուններով, որոնք ավելի լայն իմաստ են կրում և նշանակում են ընդհանրապես մասնագիտություն: Արհեստավորական միությունները հայտնի էին պարսկերեն *համքար* և թուրքերեն *ասնաֆ* անուններով, որոնց հայերեն հոմանիշը, ըստ Նիկողոսյանի, ***համարվեստն*** է: Համքարություններում սահմանված էր արհեստավորների խիստ աստիճանակարգ, դրա անդամ կարող էին լինել միայն *ուստա* / վարպետները, կառույցը դեկավարում էր *ուստաբաշին*- համքարի ավագը, նրա օգնականն էր *իզիթբաշին*: [8, էջ 202]

Վերը շարադրվածն ավելի ամբողջական պատկերացնելու համար կազմվել է մասնագիտություն և զբաղմունք ցույց տվող բառերի աղյուսակ, որը ներկայացվում է ստորև.

Արհեստ նշող բառեր	Զբաղմունք նշող բառեր
1. <i>ալվանճի</i> - ներկարար, բրդյա կտորներ, թելեր ներկող	1. <i>այվագ</i> - մանկլավիկ
2. <i>ալաքճի</i> - փոնում խմորեղեն պատրաստող	2. <i>արաբաջի</i> - սայլապան
3. <i>աշճի</i> - խաշ եփող, խոհարար	3. <i>բաղբանչի</i> - այգեպան, այգետեր
4. <i>աքմաքճի</i> - հացթուխ	4. <i>բազարնիկ</i> - շուկայի հսկիչ
5. <i>բառբառ</i> - վարսավիր, սափրիչ	5. <i>բթիկչի</i> - կախարդ, գրբաց, թովիչ - ֆալջի
	6. <i>բոստրնճի</i> - բանջարանոցի տեր

6.բոյաճի - լեղակով ներկող 7.բրուտ - խեցեղեն ամաններ շինող 8.գգրար - հալաջ 9.գործրար - ջուլիակ, 10.դաբաղ - կաշեգործ, խաղախորդ 11.դալլակ - սափրիչ 12.դամրչի - դարբին 13.դաֆճի - թմբկահար 14.դավուլճի - թմբկահար 15.դյուրկար - հյուսն 16.զարգար - ոսկերիչ 17.զուռնաճի - նվագող 18.էհրամճի - էհրամ գործող 19.թանաքաճի - թիթեղագործ 20.թարզի - ասիական շորեր կարող դերձակ 21.թիքիճի - մաշիկագործ 22.թոփճի - ոմբաձիգ, նաև խաղագունդ 23.լաղումճի - ջրի խողովակներ գցող, լաղում - խողովակներ անցկացնելու համար լաղում փորելը 24.լուլաճի - ջրմուղի խողովակներ սարքող 25.խզարճի - տախտակ քաշող 26.կառեթնիկ - փակ կառք շինող 27.հալաճ - գգրար 28.դալայչի - անագագործ. դալայել-կլայելել 29.դալամքյար - փորագրող, նկարագրող 30.դայթանճի - դայթան գործող 31.դասապ - մսագործ 32.դարադույումճի- հասարակ մետաղով (վարջաղ) զարդեր շինող 33.դոնդաղճի - հրացանի կոթ շինող 34.դույումճի - ոսկերիչ 35.մագման - այծի մազից պարան, ջվալ գործող 36.մառանջի - սայլ, փայտյա անիվներ շինող վարպետ 37.մասճի - մաս կարող 38.մխչի - մեխագործ 39.յափուջի - որմնադիր 40.նալբանդ - պայտար 41.նախշքյար - նկարիչ, ներկարար 42.չարխըճի - չարուխ կարող 43.չթչի - կտավ նախշող, դաջող 44.չիլինկար - փականագործ 45.պալթաճի - փայտահատ 46.պարտոնո- եվրոպական զգեստ կարող 47.ջավահիրճի - ակնագործ 48.ջուֆլակ - ջուլիակ 49.սագանդար - սագ նվագող 50.սահաթճի - ժամագործ 51.սապոկչի - կոշկակար	7.դահեկ - մանկաբարձ 8.դավաճի-ուղտապան 9.դիլբանդ - թարգման 10.դոխտուր - բժիշկ 11.էշակճի - էշերով բեռ կրող 12.ինճիներ - ճարտարապետ 13.իրդատ -մշակ, բանվոր 14.լաքեյ - սեղանի սպասավոր 15.խազնատար - գանձապահ 16.խանճի - իջևանատեր 17.խզմաթքար - ծառա, սպասավոր 18.կազնաչեյ - գանձապետ 19.կաչկաճի - կաչկա՝ միաձի սայլի տեր 20.համամչի - բաղնիսպան 21.համալ - բեռնակի, մշակ 22.հեքիմ - բժիշկ 23.մկիտան - օղեվաճառ 24.յազըճի - գրագիր 25.նոքար - ծառա, սպասավոր 26.դայֆաճի - սրճարանատեր 27.նաթըր - բաղնիքում կանանց լողացնող 28.պաժառնի - հրշեջ 29.ջառահ - հեքիմ, տանու բժիշկ 30.սառաֆ - դրամափոխ, սեղանավոր 31.սնըխչի - ջարդվածը կապող, դուրս ընկածը տեղը դնող 32.փահլան - լարախաղաց 33.փասպանդ - գիշերապահ, պահակ 34.քիսաճի - բաղնիքում լողացնող 35.քուլհանճի - բաղնիքի կրակարանի սպասավոր 36.օդաբաշի - իջևանի հսկիչ 37.ֆալչի - գուշակ, հմայող 38.ֆերշիլ - բուժակ առևտրով զբաղվողների անուններ 1.ալաֆտար - խոտ և դարման վաճառող նաև հունդավաճառ 2.բազազ-թուջար - ճոթ ու կտոր ծախող 3.բազըրկան - առևտրական 4.բախալ - նպարավաճառ 5.բարխանաճի - մեծաքանակ ուտելիքների առևտրական 6.թալալ - միջնորդ, չարչի, փերեզակ, շրջիկ առևտրական 7.թուջար - ճոթավաճառ, բազազ 8.չարվադար - անասնավաճառ, ջամբազ 9.չարչի - մանրավաճառ 10.ջամբազ - անասնավաճառ 11.փամբուդչի - բամբակ վաճառող 12.կուպեց - առևտրական
--	--

52.սառաջ - թամբագործ, 2. թավիշ նկարագարող - քարգահ էնող 53.սվաղճի - ծեփող 54.տկզար - տկով նվագող 55.փալանճի - ավանակի փայտե համետ շինող 56.փահլևան - լարախաղաց 57.փաչաճի - խաշ եփող 58.փափախյի - մորթե գդակ կարող 59.փինաչի, - հնակարկատ 60.ֆայտոնչի - կառապան 61.ֆոնճի - հացթուխ	13.խագեյին - գործատեր, խանութպան 14.պրիկազչիկ - գործակատար Արհեստ և արհեստավորական աստիճանակարգ ցույց տվող բառեր 1.զանիաթ-զանիաթքար - արհեստ-արհեստավոր 2.իզիթբաշի - արհեստավորների ավագի օգնականը 3.իրդատբաշի - բանվորների հսկիչը 4.համքար - ասնաֆ, համարվեստ 5.համքարություն - համարվեստների միություն 6.ուստա - վարպետ 7.ուստաբաշի - համքարի ավագ 8.փաստբանդ-բաշի - պահակների հսկիչ 9.փեշակ - արհեստ 10.փեշաքար - արհեստավոր
---	---

Աղյուսակում ներկայացված զբաղմունք-մասնագիտությունների անունների համեմատությունը վերը հիշատակված մինչ օրս հայտնի ցուցակի հետ ցույց տվեց, որ Նիկողոսյանի մոտ թեև բացակայում են բավականին թվով արհեստներ ու զբաղմունքներ, սակայն ներկայացված են նաև այնպիսիք, որոնք չկան այդ ցուցակում: Դրանք հիմնականում սպասարկման ու առևտրի ոլորտի թվով մոտ 40 զբաղմունքներն են: Ըստ այդմ՝ այս բառարանը կարելի է համարել կարևոր սկզբնաղբյուր՝ ավելացնելու Ալեքսանդրապոլում տարածված մասնագիտությունների ցանկը:

Ազգաբնական-մշակութաբնական առումով հատկապես արժեքավոր են այն բառերը, որոնք իմաստային փոփոխություն են կրել և կորցրել են իրենց հիմնական նշանակությունը, ուստի միայն բառի բացատրության միջոցով է հնարավոր վերականգնել դրա նախկին բովանդակությունը: Այս տեսակետից շատ հետաքրքիր է ռուսերեն *պաժարնի*-հրշեջ բառը, որն «օգտագործվում է գող, խարդախ և ընդհանրապես փչացած մարդ մտքով: Հրշեջների ստորին պաշտոնյաները հրդեհի ժամանակ օգտվելով խառնակությունից, գողանում էին իրեղեններ: Գողացածը տալիս էին իրանց գող ընկերներին, որոնք ջուր էին կրում և սրանք, ջուր բերելու պատրվակով բացակայելով, թաքցնում էին գողոնը: Այստեղից՝ ճարպիկ գողը, խարդախը և գրպանահատը ստացան պաժարնի անունը»: Մեկ այլ օրինակ է *փինաչի* բառի բացատրությունը, որի առաջին իմաստն է կոշիկներ կարկատող, հնակարկատ, բայց, փոխաբերական առումով, կիրառվում է նաև «անհմուտ մասնագետ, արհեստին լավ չտիրապետող» իմաստով:

ԵԶՐԱՆԱԳՈՒՄ. Այսպիսով, բարբառային բառարանների նյութերի վերլուծությունը թույլ է տալիս հետևյալ եզրահանգումներն անել.

. Բարբառային բառարաններից դուրս բերված առանձին մասնագիտությունների ու զբաղմունքների անունները նշող բառերը ներկայացնում են Շիրակի արտադրական մշակույթի մի մեծ շերտ՝ դառնալով Ալեքսանդրապոլ-Լենինականի ավանդական

տնտեսությունն ուսումնասիրելու արժեքավոր մշակութային, պատմական, ազգագրական սկզբնաղբյուր:

. Բառարանի՝ էթնիկ մշակույթի մյուս ոլորտներին (հագուստ, ուտեստ, կահկարասի, տոներ, հավատալիքներ և այլն) վերաբերող բառամթերքի էթնոլեզվաբանական վերլուծությունը կարող է հիմք դառնալ Շիրակի բնակչության ավանդական մշակույթը և շիրակցիների աշխարհընկալման յուրահատկությունը հասկանալու, ինչպես նաև էթնիկ մշակույթի առանձին ոլորտների ուսումնասիրության համար անհրաժեշտ լեզվական տվյալների բանկի ստեղծման համար:

. Հետազոտությունը ևս մեկ անգամ ընդգծեց լեզվաբանական նյութի՝ որպես սկզբնաղբյուրի նշանակությունը ազգաբանական ուսումնասիրությունների համար:

Գ ր ա կ ա ն ու թ յ ու ն

Բառարաններ

1. **Աճառյան Հր.** Թուրքերենէ փոխառեալ բառերը Պոլսի հայ ժողովրդական լեզուին մէջ համեմատութեամբ Վանի, Ղարաբաղի և Նոր-Նախիջեւանի բարբառներուն, Լազարեան Ճեմարան Արեւելեան Լեզուաց, Մոսկուա-Վաղարշապատ, 1902:
2. **Մխիթարեանց Աղ.** Փշրանք Շիրակի ամբարներից / Էմինեան ազգագրական ժողովածու, հ. Ա, Մոսկուա, 1901:
3. **Նիկողոսյան Ն.** Բառարան. Լենինականում և շրջանում գործածվող ժողովրդական բառեր / Լենինական, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսության արխիվ, FF II:

Աշխատություններ

4. **Աղանյան Գ.,** Համարությունների տեղը հայոց սոցիոլոգիայում մշակույթում (Արևասանդակայի օրինակով) // ԾՊՄԺ հանրապետական յոթերորդ գիտական նստաշրջանի նյութեր, Գյումրի, 2007, 138-142 էջեր:
5. **Ավետիսյան Լ.** Արհեստ-արհեստավորանիշ անվանումները հայերենում, ԵՀ հրատ., Եր. 2015, 134 էջ:
6. **Բազեյան Կ., Աղանյան Գ.,** Արևասանդակայ. Ազգագրական էքզիզներ (պատմագագադրական ուսումնասիրություն) / Շիրակի պատմագագադրական և հնագիտական ուսումնասիրություններ, հ. 2, Երևան-Գյումրի, 2014, 7-117 էջեր:
7. **Բազեյան Կ.** Հ. Աճառյանի բառարանները որպես հայկական արհեստների ուսումնասիրության սկզբնաղբյուր // Հ. Աճառյանի ծննդյան 135-ամյակին նվիրված հանրապետական գիտաժողովի նյութեր, Գյումրի 2011, 72-81 էջեր:
8. **Մեղրոսյան Կ.** Արհեստավորական ավանդույթները լենինականցիների կենցաղում // Հայ ազգագրություն և բանահյուսության, պրակ 6, Եր. 1974, 159-251 էջեր:
9. **Лиханова Н.** Диалектные словари как этнолингвистический источник, // Вестник Бурятского государственного университета, 2008/10, 85-89сс.. <https://cyberleninka.ru/article/n/dialektnye-slovari-kak-etnolingvisticheskiy-istochnik/viewer> (վերջին դիտումը՝ 18.03.2023)
10. **Рывкина Г.** «Словарь карельского языка» как источник по изучению традиционной культуры передвижения карелов-ливвиков // Ученые записки Петрозаводского государственного университета. 2020. Т. 42. № 2. 112–120 с.. https://uchzap.petrso.ru/files/redaktor_pdf/1582794824.pdf (վերջին դիտումը՝ 18.03.2023)
11. **Старикова Г.** Наименования лиц по промыслу и их представление в исторической терминологии, Вопросы лексикографии. – 2015. – № 1 (7). с. 52-70сс. <https://vital.lib.tsu.ru/vital/access/services/Download/vtls:000511944/SOURCE1?view=true> (վերջին դիտումը՝ 18.03.2023)

References

1. **Acharyan Hr.** Words Borrowed from the Turkish Language in the Armenian Vernacular of Constantinople in comparison with the Van, Karabakh and New Nakhichevan Dialects [*T'urk'ere ne p'vokharreal barrery Polsi hay zhoghovrdakan lezuin mej hamematut'eamb Vani, Gharabaghi yev Nor-Nakhijevani barbarnerun*] The Lazarev Institute of Oriental Languages, Moscow-Vagharshapat, 1902. (In Armenian)
2. **Mkhitarian Agh.** Crumbs from the Barns of Shirak [*P'shrank' Shiraki ambarnerits'*] / Eminian 6Ethnographic Collection, vol. A, Moscow, 1901. (In Armenian)
3. **Nikoghosyan N.** Dictionary: Folk words Used in Leninakan and in the Region/ Leninakan, [*Barraran. Leninakanum yev shrjanum gortsatsvogh zhoghovrdakan barrer / Leninakan,*] Archive of the Institute of Archeology and Ethnography of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, FF II. (In Armenian)
4. **Aghanyan G.** The Place of Craft Unions in the Armenian Social-normative Culture (using the example of Alexandropol) [*Hamk'arut'yunneri teghy hayots' sots'ionormativ mshakuyt'um (Alek'sandrapoli orinakov)*], Materials of the seventh republican scientific session on the historical and cultural heritage of Shirak, Gyumri, 2007, 138-142 pp. (In Armenian)
5. **Avetisyan L.** Craft Names in the Armenian Language [*Arhest-arhestavoranish anvanumneri hayerenum*], YSU Publishing house, Yerevan 2015, 134 p. (In Armenian)
6. **Bazeyan K., Aghanyan G.** Alexandropol: Ethnographic Sketches (hystorio-ethnographic study) [*Alek'sandrapol. Azgagrakan esk'izner (patmazgagrakan usumnasirutyun)*], // **Archaeological and Ethnographical studies in Shirak**, 2, Yerevan-Gyumri, 2014, 110 p. (In Armenian)
7. **Bazeyan K. H.** Acharyan's Dictionaries as a Source of the Study of Armenian Crafts/ [*Acharyani barrarannery vorpes haykakan arhestneri usumnasirut'yan skzbnaghbyur*] Materials of the republican conference dedicated to H. Acharyan's 135th anniversary, Gyumri, 2011, 72-81 pp.. (In Armenian)
8. **Seghbosyan K.** Craft Traditions in the Life of the People of Leninakan [*Arhestavorakan avanduyt' nery leninakants' ineri kents' aghum*] / Armenian Ethnography and Folklore, vol. 6, Yerevan 1974, 159-251 pp. (In Armenian)
9. **Likhanova N.** Dialect Dictionaries as an Ethnolinguistic Source [*Dialektnyye slovari kak etnolingvisticheskiy istochnik*], // Periodical "Vestnik of the Buryat State University", 2008/10, 85-89 pp.. (In Russian)
10. **Ryvkina G.** "Dictionary of the Karelian Language" as a Source for the Study of the Traditional Culture of Karelian-Livvik Movement [*«Slovar' karel'skogo yazyka» kak istochnik po izucheniyu traditsionnoy kul'tury peredvizheniya karelov-livvikov*] Scientific notes of Petrozavodsk State University. 2020 vol. 42. № 2. 112–120 pp.. (In Russian)
11. **Starikova G.** Names of people by trade and their representation in historical terminography [*Naimenovaniya lits po promyslu i ikh predstavleniye v istoricheskoy terminografii*], Issues of Lexicography. – 2015. – № 1 (7). 52-70 pp. (in Russian)

Ընդունվել է / Принята / Received on: **21. 03. 2024**

Գրախոսվել է / Рецензирована / Reviewed on: **09. 04. 2024**

Հանձնվել է տպ. / Сдана в пч. / Accepted for Pub: **15. 06. 2024**

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Կարինե Ռազմիկի ԲԱԶԵՅԱՆ՝ պատմ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ,

ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի

ավագ գիտաշխատող, Գյումրի, ՀՀ,

էլ. հասցե՝ bazeyan60@yandex.ru orcid org//0000-0002-5202-4835

Karine Razmik BAZEYAN: PhD in Philology,

Senior Researcher at Shirak Center for AS NAS, Gyumri, RA,

e-mail: bazeyan60@yandex.ru orcid org//0000-0002-5202-4835

Карине Размиковна БАЗЕЯН: кандидат филол. наук, доцент, ст. научный

сотрудник Ширакского центра арменоведческих исследований НАН, Гюмри, РА

эл. адрес: bazeyan60@yandex.ru orcid org//0000-0002-5202-4835